

NAFİ ATUF KANSU'NUN ÇOCUK EĞİTİMİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ¹

Arş. Gör. Mehmet BAŞARAN²

Yrd. Doç. Dr. İsmail ÇELİK³

ÖZET

Nâfi Atuf Kansu çocuk eğitimi hakkında eserleri, makaleleri ile eğitime farklı bir bakış açısı getirmiş, çeşitli eğitim problemlerine çözüm önerileri ortaya koyarak adından çokça söz ettirmiş bir eğitimci olarak bilinmektedir. Bu denli öneme sahip olan bir eğitimcinin eğitim tarihimizde bıraktığı izleri takip ederek, eserlerini günümüz eğitim anlayışı içerisinde inceleyip eğitim sistemimize olan yansımalarını belirlemek eğitim tarihimiz açısından önemli katkılar sağlayacağı düşünülmüştür. Bu amaçla yapılan araştırmamızda nitel araştırma yöntemlerinden doküman analizi tekniğı kullanılarak Nâfi Atuf Kansu'nun eğitim görüşleriyle ilgili kitapları ile dönemin çeşitli eğitim dergilerindeki makalelerine ulaşılmıştır.

Mutlakiyet, II. Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerini kapsayan çok önemli bir dönemde yaşamış olan Kansu'nun çocuk eğitimi ile ilgili görüşlerinin incelenmesi, günümüz çocuk eğitiminin bu dönemlerle bağlantısının belirlenmesi ve mevcut etkilerinin incelenmesi açısından önemlidir.

Araştırma sonucunda Kansu'nun içinde yaşadığı dönemlerde yaygın olan fikirlerle ortak ve özgün yönleri ortaya çıkarılmıştır. Kansu'nun genel olarak toplum, okul, öğretmen, aile, çocuk eğitimi gibi eğitimin temel faktörleri üzerinde düşüncelerini ifade ettiği görülmektedir. O, bu ana faktörleri makalelerinde sıkça açıklamakla birlikte özellikle çocuk eğitimi hakkında eleştirilerde bulunmuş, çözüm önerileri sunmuş, çocuk eğitiminde önemli bir yere sahip olan girişkenlik ve izcilik eğitimleri hakkında teorik ve uygulamaya yönelik düşünceler beyan etmiştir.

Anahtar Kelimeler: Nafi Atuf Kansu, Okul Öncesi Eğitim, Girişimcilik, İzcilik,

---

¹ Bu Makale 20-21 Mayıs 2017 tarihleri arasında Saraybosna'da düzenlenen ASEAD 1. Uluslararası Sosyal Bilimler Sempozyumu'nda bildiri olarak sunulmuştur.

² Muş Alparslan Üniversitesi, Okul Öncesi Öğretmenliği ABD, mehmetbasaranoglu@gmail.com

³ Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi, Eğitim Programları ve Öğretimi ABD, ic1977@hotmail.com

NAFİ ATUF KANSU'S VIEWS ON CHILD EDUCATION

ABSTRACT

Nafi Atuf Kansu is known as an educator who has made a point of view Works and articles on children's education and has made many promises in his name by putting forward solutions to various educational problems. To determine impressions that a teacher of such importance left in our education history and to determine their reflection on our education system by examining it in today's educational understanding will make an important contribution to the our history of education. In our research made for this purpose, It has been reached to Nafi Atuf Kansu's books on children education and to the articles in various educational magazines written during his period by using the document analysis technique from qualitative research methods.

An examination of Kansu's views on child education, which has lived in a very important period covering the Absolutism, the Second Constitutional Monarchy and the Republican Period, is important to determination of the relationship between contemporary child education and these periods and for the investigation of their existing effects.

In a result of the research, common and unique aspects of Kansu's thoughts about child education were revealed according to common ideas in the period he lived in. It seems that Kansu generally expresses considerations about the main factors of education such as society, school, teacher, family, child education. He frequently described these main factors in his articles and criticized children's education in particular, pointed out the solution proposal, and expressed theoretical and practical considerations about entrepreneurship and scouting education, which have an important place in child education.

Keywords: Nafi Atuf Kansu, Pre-school Education, Entrepreneurship, Scouting

GİRİŞ

Medeniyetlerin gelişmesi; geçmişten gelen birikimlerden yaralanıp onları tekrar toplumun ruhuna uygun olacak bir şekilde değerlendirerek gelecek kuşaklara verimli bir miras bırakmasını esas alır. Zira geçmişle bağı koparan medeniyetler-toplumlar yeniden kimlik oluşturmak zorundadır ki, bu ise zorlu bir süreçtir. Yapılması gerekenler geçmişle bağı kuvvetlendirerek tarihi olaylardan özellikle de medeniyeti şekillendirmede daha çok etkili olan eğitim tarihinin tecrübelerinden faydalanma gereksinimini en üst seviyeye çıkarmaktır. En köklü olan, tecrübe ve doğruluğu kabul edilmiş bilgilerin toplumun ilerlemesine alışılabilir şekilde dışında katkı yaptığı muhakkaktır. Bu bakımdan farklı milletlerin eğitim düşüncelerini, tecrübelerini edinmenin yanında tarihsel süreçte sahip olunup da göz ardı edilmiş, değerlendirilmemiş kaynakları gün yüzüne çıkarıp benimsemek ve bu eserlerden faydalanmak lazımdır. Tüm bunlar dikkate alındığı takdirde farklı medeniyetlerin eğitim birikimlerinden faydalanılabilir. Tarihi açıdan bakıldığında eğitim konusunda farklı eğitim görüşlerinin incelenmesi tecrübeleri Tanzimat döneminde başlamış ve özellikle II. Meşrutiyet zamanlarında büyük bir atılım yapmıştır. Tarihimiz açısından kısa denilebilecek bu zaman dilimi, içerisinde birçok denenmiş tecrübeleri ve tartışılmış düşünceleri barındırmaktadır. Bu bağlamda zamanında tecrübe edilmiş olaylar, dilin veya eğitim sisteminin değişmesi gibi sebeplerle toplumun istifadesine sunulamamıştır. Nâfi Atuf Kansu'nun genel olarak eğitimle özeldi ise çocuk eğitimiyle ilgili eserlerinin incelendiği bu çalışma sahip olunan kaynakları inceleyerek zamanın eğitim düşüncesinin ne olduğunu belirleyecek, eğitime yapılan eleştirileri ve çözüm önerileriyle günümüz eğitim bilimine katkı sunması beklenmektedir.

Kansu'nun eserlerinin daha önce incelenmemiş olması ve eserlerinin genel olarak eğitim ve özelde de çocuk eğitiminin temelleri sayılabilecek düşünceleri kendi bünyesinde barındırması araştırmayı değerli kılmaktadır. Bu konuda yapılan araştırmaların çoğu Kansu'nun Latin harflerle yazılmış eserlerinden faydalanma yoluna gidilebilmişse de bu eserler eğitimsel değer açısından hem kısır kalmış hem de bu araştırmaların Kansu'nun eğitim düşüncelerini Osmanlıca ve Latince eserlerinin tamamını göz önüne alacak şekilde genel bir inceleme ve değerlendirme yapmakta yetersiz kaldıkları görülmektedir.

Tarihsel süreçte Kansu'nun çocuk eğitimi değerlendirmelerine bakıldığında, 1846 ve sonrası tarihlerden itibaren çocuk eğitimi alanında okulların yaygınlaştırılıp, zorunlu hale getirilmesi meselesinin gündemde olmasına değindiği görülmektedir. Özellikle II. Meşrutiyet döneminde sıbyan mekteplerine ek olarak günümüz okul öncesi eğitim kurumlarının temeli olan anaokullarının açılmaya başladığı görülmektedir. Tüm bu gelişmelere ek olarak Kansu çocuk eğitiminin gerek ekonomik olarak desteklenmemesi ve gerekse öğretmen ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılanmaması sebebiyle istenilen düzeye ulaşamadığını belirtmiştir. Akyüz (1993) bu dönemle ilgili yaptığı çalışmalarda bu görüşlerle paralellik gösteren bulgulara ulaşmıştır. Ona göre eğitimle ilgili diğer yeniliklerde olduğu gibi bu işe de hazırlıksız başlanmıştır.⁴

Medrese gibi sıbyan mektepleri de belli başlı eğitim kurumlarından biri olarak görülmektedir.⁵ Osmanlı son döneminde bu kurumların eğitim yapısı günümüz eğitim anlayışının başlangıcı olarak değişmeye başlamıştır. Kansu sıbyan mekteplerinin dünyevileştirilmeye başlanmasına rağmen bu anlamdaki teknikleri kullanacak öğretmen okullarının eksikliğine sıkça değinmiştir. Çocuk eğitiminde yerde oturma, eski usul malzemeleri kullanma, softaların yeni eğitimsel yenilikleri kullanmaya karşı çıkması, Kansu'nun eğitimin gelişmesine engel olarak gördüğü diğer konular arasında olurken; Türkçe derslerinin okutulup-yazmaya başlanması, çocuğun tabiatının gün gittikçe daha çok tanınması ve eğitim sisteminin buna göre şekillenmesini Kansu, öne çıkan gelişmeler olarak görmektedir.

Kansu'ya göre çocuklar bir ülkenin ortak geleceği olduğundan onlara verilecek eğitimde ücretsiz olmalıdır. Kansu'nun gözlemlediğine göre, sanayi ile birlikte fakirliğin artması kadınların çalışma hayatına girmesine sebep olmuş ve çocuklar ailelerinden uzak eğitim almak zorunda kalmıştır. Ayrıca artan zevk ve eğlenceler sebebiyle anne ve babanın çocukla ilgilenmek istememesi ve ondan kurtulmak istemesi sonucu aile ortamının zayıfladığına değinen Kansu, bu olumsuz durumların çocuğun eğitimi anlamında devletin sorumluluğunu daha da artırdığına değinmiştir.

---

⁴ Akyüz, Y. (1993). Türk Eğitim Tarihi(Başlangıçtan 1993'e). (4. baskı). İstanbul Kültür Koleji Yayınları 2

⁵ Doğan, İ. (2010). Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri: Kurumlar, Kişiler, Söylemler. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Dönemin çocuk eğitimiyle diğer görüşlere baktığımızda çocuk eğitimi ve gelişiminin bedensel, zihinsel ve ahlaksal olarak üç farklı başlık altında incelendiği görülmektedir.⁶ Bununla beraber 4-6 yaş aralığındaki çocuklara sıhhi ve ahlaki oyunlar oynatmak, düzenli bedensel faaliyetler yaptırmak, dini ve milli hikâye etkinliklerine ek olarak resim ve el işleri gibi faaliyetler yaptırmak ilk açılan anaokullarının gayeleri arasındaydı.⁷ Kansu'ya göre ise çocuk eğitiminden maksat çocukların zihni ve ahlaki kuvvelerinin keşfedilmesi ve geliştirilmesine hizmet etmek ve bununla beraber sanayiye kabiliyet vermek için bazı el işleri talim ile elin yeteneklerini husulüne yardım etmek ve eğitimsel temel bilgileri vermektir.

1. SIBYAN EĞİTİMİ HAKKINDA

Kansu çocuk eğitiminde Türklerin eğitime önemli hizmetleri arasında sıbyan mekteplerinin amacına, işlevine verilecek olan cezaların nevelerine yazılarında sıkça değinmiştir. Kansu sıbyan mekteplerinde eğitimin hedeflerinin kuruluşundaki maksat gibi dini olduğuna değinir. Ona göre İslam dininin kadın ve erkek farkı gözetmeksizin herkesi ilim tahsiline mecbur tutması anne ve babaları çocuklarının akılları ermeye başlayınca okutmalarına vesile olmuştur.

Sıbyan mekteplerinin eğitimini din, sünnet ve şeriat adabını talim telkin etmek, farz, sünnet, helal ve haramı öğretmek olarak betimleyen Kansu çocukların ergenliğe girmeden bu vazifeleri bilmeleri gerektiğine değinmiştir. Kansu küçük yaşlarda en önemli yöntemlerden birinin çocuklara salih adamları ve hayır sahiplerini çocuklara methetmek ve kötüyü ve kötü insanları zemmetmek olduğuna değinerek bu sayede çocukları şerden sakınıp hayra rağbet edeceklerini belirtmiştir. Sıbyan eğitiminin daha çok çocukların dini yaşamına yönelik olmakla beraber toplumun genel ahlaki normlarını çocuklara bildirmek eğitimin başlıca belirleyicilerinde olmuştur.⁸

Şeri şerifin 7 yaşından itibaren çocuklara dini vazifelerin ve muaşeret adabının, yazı, kıraat ve hesabın kız ve erkek bütün talebelere öğretilmesini mecbur tutmuş olduğuna değinen Kansu, çocuk eğitiminin dört yaşından itibaren başlamasının Anadolu'da bir adet olduğuna değinir.⁹

Derslerin genellikle Kur'an ve ilmi halden mürekkep olduğuna değinen Kansu, ek olarak çocuklara lügat ezberleme derslerinden bahseder. Bu kitapların çocuklara kıraat olarak okutulduğunu ve ezberletildiğini belirten Kansu, bu yöntemi eleştirirken çocukların bilişsel zekâlarına olan katkıları dolayısıyla da olumlu bir şekilde değerlendirmiştir. Kansu derslerin sabahdan öğleye ve öğle arasından sonra ikindiye kadar hatta ikindiden sonra bile sürdüğüne dikkat çekmiştir.¹⁰

⁶ Binbaşıoğlu, C. (2009). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Anı Yayıncılık.

⁷ Akyüz, Y. (1993). Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e). (4. baskı). İstanbul Kültür Koleji Yayınları 2

⁸ Ergin, O. (1977). Türk Maarif Tarihi. İstanbul: Eser Kültür Yayınları

⁹ Kansu, N.A. (1934). Türklerin Terbiyeye Hizmetleri. İstanbul: Akşam Matbaası

¹⁰ Kansu, N. A. (1932). Türkiye Maarif Tarihi Üzerine Bir Deneme. 2. Cilt. Mülkiye Matbaası

Kansu sıbyan mekteplerinde disiplinin cismani cezalarla, falaka ile, dini müeyyidelerle temin olduğuna değinmiş, bu cezalar arasında kulakları tırnaklamak, kafaya sopa indirmek, tokat atmak, saatlerce tek ayak üstünde durdurmak gibi çeşitleri saymıştır. Kansu cezanın sebepleri arasında Tacüledeb'ten¹¹ “ve dahi her edepsizlik kim oğlandan sadır ve zahir ola ve yahut tahsilde tembellik göstere, ihmâl etmeyip dövmek gerektir ki çubuk darp ile edep ve baçize öğretirler” şeklinde alıntı yapmıştır. Öğrencilerin bu zorluklara katlanmaları gerektiği aksi takdirde çocukların eğitimsel yönünden yetersiz kalacakları diğer alıntıları arasındadır. Bununla beraber Kansu çocuk eğitiminde incelediği eserlerde çocuğun mektebe gelinir gelinmez dayağa müracaat etmemeleri gerektiğini vurgulamıştır. Eğitimin ilk zamanlarında çocuğa gülümser olması gerektiğini dile getiren Kansu, çocuğun eğitimden soğutulmaması düşüncesinde olmuştur. Diğer eserlerde ise Kansu ceza konusunda insafında elden bırakılmadığına değinmekte, en ufak bir hatada dayağa karşı olunduğunun da altını çizmiştir. Ayrıca incelediği eserlerde Kansu eğitimin çocuğun takatine uygun olması gerektiğın değinerek “çocuğun takati yetip ve idraki yetiştığı kadar ders vereler ve evvelki dersi bilmezse yukarisına da gitmeyeler ve bir dersi halledip anlamayınca bir ders dahi vermeyeler” sözleriyle muallimlere makul tavsiyeler verildiğine de sıkça değinmiştir (Kansu,1934).¹²

2. ÇOCUK EĞİTİMİ

Kansu'nun eğitim ile ilgili düşünceleri daha çok çocuk eğitimi üzerinde yoğunlaşmıştır. Geçmişte çocuğun yetişkinin bir örneği olarak görüldüğünü ve yetişkinlerin onun dünyasına yabancı olmaları sebebiyle terbiye anlayışlarında ki eksikliğe dikkat çeken Kansu, bu durumun II. Meşrutiyet dönemi ve özellikle sonrasında değiştiğini çocuğun yetişkinin bir minyatürü olmadığını ve çocukluğun yetişkinlik döneminden ayrı bir çağ olarak görülmeye başlamasını ifade etmektedir.¹³ Tarihsel açıdan bakıldığında çocuk eğitimi, çocuğun eğitimine olan ilgi günümüzde hızla artmakta ve çocukların kişiliklerin-dünyalarının nasıl olduğu ve onların nasıl eğitilmesi gerektiği araştırmaları eğitim camiasında yaygınlık kazanmaktadır. Düşünsel manada günümüz çocuk eğitimi ile Kansu'nun fikirlerinin örtüştüğü görülmekte, uygulama alanında ise günümüz çocuk eğitiminin daha etkili bir şekilde uygulamalı olarak ele alındığı görülmektedir.

Kansu'ya göre çocukluk dönemi diğer gelişim alanlarına nazaran fiziksel gelişimle ön plana çıkmaktadır. Çocukların fiziksel olarak zayıf olmasının onların hareketsiz kalmalarına neden olduğunu, hareketin olmadığı bir ortamda da gelişmelerden bahsedilemeyeceğine değinmektedir. Tüm topluluklarda çocukların benzer yaşantılar geçirdiğini ifade eden Kansu, onların olumlu özelliklerini dikkate alan toplumların büyük atılımlar yaptığını söylemiştir. Çocukların fikir ve his bakımından geliştirilebilir bir şekilde donanımlı olarak doğduklarına değinen Kansu, zekânın ve hissin sönmesinin 5-6 yaşından sonra başladığına dikkat çekmiş, bu zamanlarda çocukların ebeveyn, çevre ve mektebin kötü şatlarıyla temasa geçtiklerini belirtmiş

¹¹ 15. Yüzyılda Ali Bin Hüseyin El-amasi tarafından yazılmış ahlak ve edep kitabıdır.

¹² Kansu, N.A. (1934). Türklerin Terbiyeye Hizmetleri. İstanbul: Akşam Matbaası

¹³ Kansu, N. A. (1933). Terbiye Anlayışında İlerleyiş - Ülkü-Cilt 4, Sayı 2,Mart 1933

ve bu temasın artmasıyla çocukların zekâ ve hassasiyetlerini kaybettiklerini ve bu sebeple donuklaşır sersemleştiklerini gözlemlemiştir (Kansu, Haziran-1916).¹⁴

Çocuk eğitiminde Kansu en ziyade duygusal etkileşim üzerinde durur. “-Çocuk zekâdan ziyade kalpte keşif olunabilir- diyenler hakikaten çok iyi düşünmüşlerdir. Kalp çocukta zekâdan çok evvel inkişaf ediyor... Çoğu defa görülür ki talebe daha ziyade muallimin kalbine sokulmak ister. Onu sever, onu hatta anasına ve babasına çok defa tercih eder”.¹⁵ Duygusal gelişimin ilk yıllardaki etkinliğine değinen Kansu öğretmenlerin bu özellikleri dikkate alarak çocuklarla ilgilenilmesi gerektiğini dile getirir. Çocuklar sevilirken şımaracakları yargısına tepki gösteren Kansu, onların şımarılmaktan ziyade sığınacak kalpler aradıklarını bunun yanında imtisal ve taklidin tahakkümü altında bulunan çocukların misal olmaya değer şahsiyetler aradıklarını ölçüt olarak da çocukların öğretmenlerin sözleriyle fiillerinin uyumluluğunu tartarak sevgi bağını oluşturduklarına değinir.¹⁶

Eğitimde uygulanan mükâfat ve cezalar eğitim sisteminin keyfiyetinin anlaşılması için önemlidir. Osmanlıda çocuk eğitiminde kabahatin çeşidine ve şiddetine bağlı olarak cezanın değiştiğine değinen Kansu, kabahatin tembellik veya yaramazlıktan dolayı yapıldıysa cezasının şiltesini öğretmenden uzaklaştırmak, kulaklarını incitmeyecek şekilde çekmek, ırz ve namusuna dokunmayacak şekilde acı söz söylemek, çocuğunu evine göndermek olduğunu belirtir. Fakat eğer kabahat dini vazifelerini yapmamak, sövmek veya dövmek şeklinde ise cezasının çubuk ve el ile dövmek olduğuna değinir. Mükâfatlar ise çocuğun oturduğu yeri hocaya yakınlaştırmak, onu söz ile teşvik etmek, onaylamak ve örnek hareketlerini okulun geneline ve aileye bildirmek olduğunu ifade eder.¹⁷ Kansu Osmanlı eğitim sisteminde çocuk eğitimde kullanılan mükâfat tekniklerini onaylarken ceza ile ilgili hükümleri ret etmektedir. Ona göre çocuğun yaptığı maddi hatalar maddi olarak cezalandırılabilmesine rağmen hem maddi hem de manevi hatalarda genel olarak kullanılması gereken yöntem çocuğu düşünmeye teşvik edip hatasını idrak etmesini sağlamaktır. Kansu'nun tavsiye ettiği bu yöntem günümüzde de tasvip edilmektedir.

Tolstoy ve diğer birçok yabancı eğitimcileri incelerken çocukların hürriyetlerine vurgu yapan Kansu, çocuğun özgür davranması gerektiğini belirtirken bu hürriyetin birçok bağlarla engellenmiş olduğunu ve bununda pek tabii olduğunu ifade eder. Özgürlük maddi anlamda imkânsızlık içerirken duygu ve düşüncelerin özgürlüğü daha geniş bir mana arz etmektedir. Ona göre hürriyet, sorumluluğu beraberinde getirir. Hürriyete kavuşmak bir süreçtir: “*Hakiki hürriyet taşıyan bir kalp, başkasının itikadına, efkârına, kendi vicdanına ifa ettiği ihtiramı yapar; ancak bu en büyük saadet ne bir senede ne üç senede doğar, bu hürriyetin kutsiyetini idrak edecek birçok nesillerin takibini beklemek lazımdır*”.¹⁸ Bu bakımdan hür düşünce ve

¹⁴ Kansu, N. A. (1916). Maarifimiz Hakkında-2 - Türk Yurdu- 4. Sayı 112-29, Haziran 1916

¹⁵ Kansu, N. A. (1916). Terbiyede Muhit Ve Nüfuz - Türk Yurdu- 4. Sayı 107-20, Nisan 1916

¹⁶ Kansu, N. A. (1916). Terbiyede Muhit Ve Nüfuz - Türk Yurdu- 4. Sayı 107-20, Nisan 1916

¹⁷ Kansu, N. A. (1932). Türkiye Maarif Tarihi Üzerine Bir Deneme 2. Cilt. Mülkiye Matbaası

¹⁸ Kansu, N. A. (1911).Hürriyet Hakkında. Sa 'y ve Tetebbu - Sayı 9, 26 Eylül 1911

eğitim ortamının oluşmasını zamanla eğitimcilerin gayretleriyle meydana geleceğine değinen Kansu, bu konuda toplum olarak sabit bir ilerlemeden ziyade ilerleme-gerileme süreçleri yaşadığımızıza değinmektedir. Çocukların bir hedefe ulaşmasını temin etmek veya eğitim sisteminin yararlılığını artırmak için istenilen ani atılımların hem toplumsal hem de bireysel olarak başarısızlıklara yol açabileceğine değinen Kansu, eğitimin aniden yapılacak bir şey olmayıp sürekli iyiye doğru gitmesi gereken bir süreç olduğunu vurgulamaktadır.

Kansu hürriyetle ilgili çocukların istikbalini belirlemesini şu şekilde ifade etmiştir: *“Çocuk kendi tariki istikbalini kendi iradesiyle açmalıdır. Ancak yol başını gösterecek ve yol ortasında tesadüf edilecek sorunların çözümünü öğretecek muallim herhalde belli bir müddet için çocuk ile beraber gitmeye mecburdur. Ta ki çocuk takip ettiği yolun mahiyetini anlasın”*.¹⁹ Görüldüğü gibi Kansu çocuğun özgür olmasına değinirken ona rehber olması gereken öğretmeni de gerekli görmektedir. Bu mevzuda Kansu öğretmenin etkililiğini şu cümleleriyle desteklemektedir. *“Tedriste muvaffakiyet ve hayatta intizam eden düşünce hürriyetini muallim ne kadar muhafaza ederse talebesi de o kadar temiz ve terakkinin en büyük şartı olan mesai-i şahsiye ile o kadar tecehhüz eder”*.²⁰

Dönemin çocuk eğitimi bilimi, çocukların dinlerine bağlı olarak güzel bir şekilde hayata uyum sağlamaları amacıyla, doğumdan başlayarak ergenlik çağına girinceye kadar yani kendi fiillerinin sorumluluklarını taşıyacak yaşa gelinceye kadar uygun bir biçimde eğitilmesini gaye edinir.²¹ Kansu'nun ve dönemin eğitimsel amaçları arasında bir uygunluk olduğu görülmektedir. Kansu'ya göre eğitimin en önemli amacı arasında seciyeli (karakterli) insanlar yetiştirmektir.. Bunun nasıl olacağı konusunda ise şu bilgileri verir.

“Şüphesiz seciye kitaptan öğrenilmez. Çünkü kitap bir fikir ve kanaat verebilir, kalbi-zekâyı tahrik edebilir. Fakat tesir bu kadarla kalınca kitap ve tedris tamamıyla müfit olabilmekten çok uzaktır. Kitabı, dersi, münasebet ve temasları, sözleri, hareketleri, cezaları, mükafatları, terbiye-i bedeniye, temayülâtı ruhiyeyi,; mektep hayatının bütün diğer teferruatını hep seciyenin teşkili etrafında toplamak ve bunları ahenkdar bir surette idare edebilmek lazımdır. Ta ki çocuklar tekâmül-i ruhi ve bedeniyelerini takip ederek istinad ve kabiliyetlerine göre faziletkar itiyatlara sahip olabilsinler ve bu itiyatlar onlarda metin ve makul bir seciyenin sağlam taşlarını teşkil edebilsin”.²²

---

¹⁹ Kansu, N.A. (1911). Dertlerimizden, Say ve Tettebbu, Sayı:1, 22 Şubat 1911

²⁰ Kansu, N.A. (1911). Mektep Terbiyesi. Say ve Tettebbu - Sayı 8, 14 Haziran 1911. Kansu ve Kansu (Haz.). Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949) (s.298). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları

²¹ Binbaşoğlu, C. (2009). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Anı Yayıncılık.

²² Kansu, N.A. (1916). Talim Ve Terbiyede Seciye. Türk Yurdu-Yıl 5, Sayı 103-25 Şubat 1916

Kansu eğitimde en önemli unsurun kitaptan ziyade öğretmen olduğunu yazılarında sıkça dile getirmekte ve öğretmeni bilgisine ek olarak daha çok karakteri-şahsiyetiyle ele almaktadır. Kansu'ya göre öğretmen sadece rol-model olmasıyla yani bu en önemli özelliğiyle eğitim faaliyetlerinin çoğunu yerine getirmiş olacaktır. Kansu öğretmenlerin ideal bir karakter ve yaşam tarzı edindikten sonra geriye sadece öğrencilerin kendileri gibi yaşamalarını istemelerinin kaldığını makalelerinde sıkça belirtmiştir.

Eğitim aile, okul ve toplumda özellikle genç neslin sistemli bir şekilde eğitimi ve öğretimi olduğu araştırmalarda sıklıkla vurgulanmıştır.²³ Genç neslin toplumdaki konumuna dikkat çeken Kansu birçok milletin üstün bir şekilde yetiştirdiği elit gençleriyle refah seviyelerine ulaştığını şu sözleriyle belirtmektedir.

*“Gençliğin büyük ve mühim vazifelerini, tarih sayfalarında pek çok görürüz. Hal maziye veda ederken bütün ümitlerini, hayatın istikbalinin oğuşuna bırakıyor. Atı bütün ağırlığı ile gençliğe istinat ediyor.... Hangi milletin gençleri kavi, hangi kavmin gençleri metin ve sahibi azim iseler muvaffakiyete nail oluyor”.*²⁴

3. ÇOCUK EĞİTİMİNDE GİRİŞKENLİK VE İZCİLİK EĞİTİMİ

Kansu İlköğretimin hedefleri hakkındaki yazılarında girişkenliğe oldukça değer vermiştir. ”Mücadeleci, kavgacı çocuklar yetiştirmeliyiz, hayat bir kavgadır” sözleri bu konudaki isteğini açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Ona göre tarihte çocuk; gerek yetişkinlerin bir örneği sayılmasıyla gerekse istenilen şeklin verilebileceği bir balmumuna benzetilmesiyle her zaman göz ardı edilmiştir.²⁵ Çocuğun kendisine ait bir dünyasının olduğuna sıkça değine Kansu, çocuk eğitimi üzerindeki görüşlerin değişmesinde önemli katkılarda bulunmuştur. Kansu eğitimde kitabi bilgilerden ziyade uygulamalara ağırlık verilmesini savunmuş ve incelediği eğitim programlarında çoğu zaman özellikle bu noktalara değinmiştir. Kansu, klasik anlamda verilen eğitimin ancak uygulanarak değerli olacağı kanaatinde. Ona göre çocuğun değerlendirilmesi de uygulamalı olmalı çocukların zihinleri teorik bilgilerle doldurulup keyfiyet noktasında ölçüt olarak kabul edilmemelidir.

Kansu çocuk eğitiminde doğanın önemine özellikle Edmond'u incelerken sıkça değinmektedir. 1912-1913 yıllarında İsviçre ve Balkan ülkelerindeki incelemeleri sonucu Bursa'da İzcilik faaliyetlerine başlayan Kansu 1914'te izcilik dersleri, yürüyüşler, kamplar, oymak etkinlikleri yaparak izciliğin cumhuriyet rejimine kurumsallaşmış bir şekilde yapılmasına vesile olan kurucularındandır. İkinci Meşrutiyet döneminde temelleri atılmış olan izcilik faaliyetleri 1926 yılında devletin denetim ve kontrolü altına alınarak desteklenmiş, 1949 yılında izcilikle ilgili yönetmenlik hazırlanarak izciliğe kızlarında katılımı sağlanmıştır. İzcilik ilk ortaya çıkışında askeri amaçlar için kullanılabilmişse de cumhuriyet sonrasında gerçek

²³ Sönmez, V. (2004). Eğitim ve Tecrübenin Değeri. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:9

²⁴ Kansu, N.A. (1911). Gençlik Ne Yapacak. Say Ve Tetebbbu. Sayı:10. 1 Temmuz 1911.

²⁵ Kansu, N. A. (1933). Terbiye Anlayışında İlerleyiş - Ülkü-Cilt 4, Sayı 2,Mart 1933

işlevini gerçekleştiren, öğrencilerin, çocukların ve ilgililerin vakitlerini faydalı bir şekilde değerlendirmelerine sağlayan, politikadan uzak, din ve ırk farkı gözetmeyen, yaparak-yaşayarak öğrenmeyi ilke alan, çok çeşitliliği bünyesinde barındıran bir eğitim aracı ve bir yaşam biçimi oluşturabilen ulusal ve uluslararası uygulanabilen, ülke ve Dünya barışına hizmet eden büyük bir gençlik hareketi olarak uygulanmıştır.²⁶ Eğitimde bu faaliyetlerin en önemli sebeplerinden birisi de Kansu'nun tabiriyle cılız çocukların fiziksel, psiko-motor becerilerine katkı sağlayarak, bilişsel ve sosyal gelişimlerine katkı sağlamaktır.²⁷

Günümüzde bu faaliyet milli eğitim ile gençlik ve spor bakanlıklarınca desteklenmektedir. Çocukların sosyalleşmeleri, doğayı tanımaları, tabiatla bütünleşmeleri, maddi ve manevi olarak gelişmelerinde faydası tartışılmaz olan izcilik faaliyetlerinde hem gerekli bilişsel alt yapıyı kurması hem de devlet tarafından desteğinin sağlanması Kansu'nun günümüz eğitimine bıraktığı önemli mirasından biridir.

SONUÇ

Mutlakiyet, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemleri gibi günümüz eğitim anlayışı üzerinde önemli etkileri olan bir zaman aralığında yaşamış ve eğitimsel faaliyetlerini sürdürmüş olan Kansu'nun çocuk eğitimi ile ilgili fikirlerinin betimlenerek günümüz eğitim sistemine yansımalarının analiz edilmesinin eğitimsel açıdan büyük önem taşıdığı ön görülmektedir. Sıbyan mekteplerinde verilen eğitimin genel itibariyle çocuğun karakterini şekillendirebilen dini bir yapıda olduğunu ve çocukların fiillerinden sorumlu olarak görüldükleri ergenlik dönemine hazırlama amacının olduğuna değinen Kansu, sıbyan mekteplerinin dersleri ve içerikleri hakkında düşüncelerini ifade ederken aynı zamanda sıbyan mektebinde kullanılan mükâfat ve ceza sistemini bazı açılardan eleştirmiştir. Kansu her ne kadar eğitim sürecinde çocukların bazı zorluklara katlanmaları gerektiğini savunmuşsa da eğitimde çocuğun ruhunu ve kişiliğini zedeleyecek ceza ve kötü muamelenin olmaması gerektiğini sıklıkla ifade etmiştir. Çocuğun seviyesine uygun bir eğitimin cezayı gerektirmeyecek olduğuna değinmiştir. Bu düşüncelerin son yüzyılda artan nicel ve nitel araştırmalarla doğrulandığı görülmektedir.

Kansu kendi dönemi çocuklarının artık yetişkinin bir örneği olarak değil, kendisine özgü özelliklerinin olduğu ve yetişkinler ve eğitimciler tarafından bu özelliklerin araştırılması gerektiğini belirtmiştir. Çocukluğun ayrı bir çağ olduğu ve özelliklerinin belirlenmesi günümüzde hala soruları yanıtlanmaya çalışılan alanlardan bir tanesidir.

Çocukluk çağının en önemli gelişim alanlarından birinin fiziksel gelişim olarak Kansu tarafından belirlenmesi kendi dönemi eğitim sistemine bir eleştiri olarak dikkat çekmektedir. Kansu okullarda fiziksel ve psiko-motor alanlarında yetersiz öğrencilerin olduğunu belirtmiş ve sorunu belirlemek için nicel araştırmalar yapmıştır. Çözüm olarak eğitimin sınıf ortamlarından çıkarılıp yaparak-yaşayarak, laboratuvar ortamlarında ve doğayla bütünleşik bir özellikte olması gerektiğini ifade etmiş ve yabancı eğitim uygulamalarını inceleyerek

²⁶ Karaküçük, S.(1999). Osmanlı'da İzciğin Paralimenter Görünümü. Milli Eğitim Dergisi. No:143.

²⁷ Kansu, N.A. (1918). Çocuklarımızda Sin ve Zekâ Münasebeti. Muallim. Sayı:13 (1 Ağustos 1333)

ülkemizde izcilik eğitiminin kurucularından biri olmuştur. Günümüz eğitim sisteminde klasik eğitim yöntemlerinin sıklıkla eleştirildiği uygulamalı araştırma ve eğitimlerin ise revaçta olduğu göz önüne alındığında eğitimin sorunlarına ve çözümlerine yönelik günümüz eğilimlerin Kansu'nun düşünceleriyle uyumlu olduğu dikkat çekmektedir.

Günümüz eğitim sisteminin amaçları ve bu amaçların gerçekleştirilme yöntemleri konusunda sayısızca araştırmaların yapıldığı ve bunlar hakkında kesin bir uzlaşımın olmadığı görülmektedir. Buna karşın Kansu, eğitimin nihai amacının seciyeli-karakterli çocuklar yetiştirmek olduğunu düşünmüştür. Kansu, çözüm olarak ise bilgi yükleyici zihinsel eğitimlerden ziyade duygusal gelişimin desteklediği ve formal-informal bütün hayatı kuşatıcı olan birbiriyle uyumlu eğitim sisteminin var olması gerektiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak Kansu'nun çocuk eğitimi ile ilgili düşüncelerinin genellikle ahlakı, hür düşünceyi, ceza ve mükâfat konusunda tutarlı bir anlayışı, bilgiden ziyade uygulamayı, girişkenliği kapsadığı ve bu alanlarda gelişmeyi amaç edindiği görülmektedir. Bu düşünceler günümüz eğitim sisteminde dahi geçerliliğini koruyan ve rehber olabilecek düşünceler olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akyüz, Y. (1993). Türk Eğitim Tarihi (Başlangıçtan 1993'e). (4. baskı). İstanbul Kültür Koleji Yay. 2
- Binbaşoğlu, C. (2009). Türk Eğitim Tarihi. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Doğan, İ. (2010). Türk Eğitim Tarihinin Ana Evreleri: Kurumlar, Kişiler, Söylemler. (2. Baskı). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Ergin, O. (1977). Türk Maarif Tarihi. İstanbul: Eser Kültür Yayınları
- Kansu, N.A. (1934). Türklerin Terbiyeye Hizmetleri. İstanbul: Akşam Matbaası
- Kansu, N. A. (1933). Terbiye Anlayışında İlerleyiş - Ülkü-Cilt 4, Sayı 2, Mart 1933
- Kansu, N. A. (1931-1932). Türkiye Maarif Tarihi Üzerine Bir Deneme 2. Cilt. Mülkiye Matbaası
- Kansu, N. A. (1916). Maarifimiz Hakkında-2 - Türk Yurdu- 4. Sayı 112-29, Haziran 1916
- Kansu, N. A. (1916). Terbiyede Muhit ve Nüfuz - Türk Yurdu- 4. Sayı 107-20, Nisan 1916
- Kansu, N. A. (1911). Hürriyet Hakkında. Say ve Tettebbu - Sayı 9, 26 Eylül 1911
- Kansu, N.A. (1918). Çocuklarımızda Sin ve Zekâ Münasebeti. Muallim. Sayı:13 (1 Ağustos 1333)
- Kansu, N.A. (1911). Dertlerimizden, Say ve Tettebbu, Sayı:1, (22 Şubat 1911)
- Kansu, N.A. (1911). Mektep Terbiyesi. Say ve Tettebbu - Sayı 8, 14 Haziran 1911 Kansu ve Kansu (Haz.). Cumhuriyet Eğitim Devriminin Mülkiyeli Mimarı Nafi Atuf Kansu (1890-1949) (s.298). Ankara: Mülkiyeler Birliği Yayınları
- Kansu, N.A. (1916). Talim ve Terbiyede Seciye. Türk Yurdu-Yıl 5, Sayı 103-25 Şubat 1916
- Kansu, N.A. (1911). Gençlik Ne Yapacak. Say ve Tettebbu. Sayı:10 (1 Temmuz 1911)
- Karaküçük, S.(1999). Osmanlı'da İzciliğin Paralimenter Görünümü. Milli Eğitim Dergisi. No:143,
- Sönmez, V. (2004). Eğitim ve Tecrübenin Değeri. Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi. Sayı:9